

Turkije houdt nog steeds niet van kritische advocaten

Ties Prakken¹

Na een korte periode van klimaatsverbetering in de beginperiode van de regering Erdoğan – of was het vooral window dressing? – wordt het de laatste tijd steeds duidelijker dat het bewind van de islamitische AK partij in Turkije op rechtsstatelijk gebied geen haar beter is dan dat van zijn oppressieve voorgangers. Met name journalisten en advocaten moeten het weer als vanouds ontgelden. Een persoonlijke ervaring.

In de jaren negentig ben ik enige malen in Turkije geweest als waarnemer bij processen met een politieke lading waarvan het eerlijke verloop niet gegarandeerd leek, om het diplomatiek uit te drukken. Een aantal van die processen was gericht tegen advocaten die op een lijn werden gesteld met hun politiek gemotiveerde cliënten. Het meest schrijnende voorbeeld was de aanhouding van, en later het proces tegen een groep advocaten in Diyarbakir in 1993, die mensen van de PKK verdedigden hadden. Zij waren volstrekt willekeurig aangehouden, gemarteld, vervolgd en veroordeeld, ondanks het feit dat volgens velen ter plaatse de aanwezigheid van een flink aantal buitenlandse advocaten ter ondersteuning matigend had gewerkt op het optreden van de (militaire) autoriteiten tegen deze mensen. Die zaak heeft jaren later geleid tot een van de vele veroordelingen van Turkije door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).²

Later, begin 1999, zijn kantoorgenoten en ik betrokken geweest bij de verdediging van PKK-leider Abdullah Öcalan na diens arrestatie in Kenia. Om meteen duidelijk te maken dat Öcalan advocaten had die zijn verdedigingsrechten wensten uit te oefenen, en ook ter ondersteuning van zijn Turkse advocaten die ruimschoots bedreigd werden door de staat, hebben wij toen besloten dadelijk na zijn arrestatie naar Turkije af te reizen en aan te dringen op een bezoek aan de toen nog op onbekende plek gedetineerde Öcalan. Niet omdat wij de kans groot achtten dat wij hem te spreken zouden krijgen, maar om bovengenoemde redenen. We zijn toen het land niet ingelaten en na een nacht op de luchthaven met het eerste vliegtuig teruggestuurd. Ondanks ons aandringen hebben wij de beschikking die aan onze niet toelating ten grondslag lag niet op papier gekregen en zijn ons de redenen toen niet meegedeeld. Dat gebeurde pas later in de openbaarheid, nadat enig lawaai was ontstaan over onze bejegening. Van regeringswege liet men toen weten dat wij sympathisanten van het terrorisme waren die onder het mom advocaat te zijn de openbare orde kwamen verstoren. Die rede-

nering kwam ons bekend voor uit Diyarbakir. Het is de houding van alle totalitaire regimes die te maken krijgen met kritische advocaten. Wel was er meteen internationale aandacht voor de verdedigingspositie van Öcalan, inclusief een interim maatregel van het EHRM, waarin van Turkije garanties werden gevraagd dat deze verdachte effectieve en inhoudelijk ongecontroleerde contacten kon hebben met zijn advocaten.³

We zijn nu vijftien jaar verder en er waait een andere, islamistische politieke wind in Turkije. Het toen oppermachtige leger dat zich sterk maakte voor een strenge scheiding van kerk en staat maar dat overigens stond voor harde repressie, is door de regering van Recep Tayyip Erdoğan een kopje kleiner gemaakt. Sinds de laatste politieke wendingen van december 2013 worden overigens weer stappen ondernomen om het leger in ere te herstellen en nu worden rechters en politie aangepakt. Maar kritiek wordt nog steeds niet getolereerd. Turkije is niet alleen het land waar de meeste journalisten van de hele wereld gevangen zitten, maar er zitten ook onwaarschijnlijk veel advocaten in de cel. Er lopen momenteel ten minste vier processen tegen kritische advocaten. Het langst lopende is dat tegen zesenvestig advocaten die verdacht worden van werken voor of deelneming aan de KCK, orga-

Turkije is niet alleen het land waar de meeste journalisten van de hele wereld gevangen zitten, maar er zitten ook onwaarschijnlijk veel advocaten in de cel

nisatie die beschouwd wordt als de politieke vleugel van de Koerdische PKK. Zij zijn aangehouden in november 2011 en van hen zit nog ongeveer de helft vast. Namens allerlei advocatenorganisaties in Europa worden de zittingen kritisch gevolgd. In verband met de KCK zijn trouwens ook vierenveertig journalisten aangehouden, omdat hun werk geen normaal onafhankelijk journalistiek werk zou zijn maar in wezen zou neerkomen op ondersteuning van de KCK. De advocaat die de journalisten verdedigde wordt vervolgens ook weer vervolgd, wegens het 'beledigen van een overheidsfunctionaris bij het uitoefenen van zijn functie', omdat hij een onafhankelijke deskundige wilde horen over het begrip onafhankelijke journalistiek, nu hij de officier van justitie niet capabel achtte daarover een oordeel te hebben.

Ook tegen de deken van de Orde van advocaten in Istanbul loopt een proces, omdat hij het opnam voor het spreekrecht van de advocaten van de generaals. Op zijn proces kwamen advocaten van over de hele wereld af om hun solidariteit te tonen en zich ervan te vergewissen of het er eerlijk zou toegaan. Omdat er zoveel mensen waren en de zaal te klein was, werd de zitting uitgesteld voor verhuizing naar een grotere zittingszaal. Internationale delegaties bij al deze bedenkelijke processen worden kennelijk niet op prijs gesteld.

Op niet ongeestige manier werd dat duidelijk toen bekend werd gemaakt wanneer de eerste zittingsdagen zouden zijn van nog weer een proces tegen advocaten, deze keer tegen vijftien leden van de progressieve juristenvereniging ÇHD, tevens advocaat van leden van de revolutionaire en als terroristisch aangemerkte DHKP-Ç. Het proces zou beginnen op 24, 25 en 26 december jl. Een vijftiental advocaten uit verschillende landen verkoos niettemin het proces boven de kerstboom. Ik hoorde bij hen, maar ik ben gestuit op een minder ludieke manier om mij daar weg te houden: toen mijn paspoort op de luchthaven van Istanbul onder de scanner was gegaan, werd mij meegedeeld dat ik het land niet in mocht, op grond van de beschikking uit 1999! Weer is het mij niet gelukt die beschikking op papier te krijgen, maar ik heb wel de nacht doorgebracht in een groepsceel met een zeer gemengd gezelschap van vrouwen die hetzelfde lot had getroffen, in afwachting van het eerste vliegtuig terug naar Amsterdam.

Het verloop van de waarnemingsmissie ken ik dus niet uit eigen ervaring, maar heb ik van een van de advocaten die het land wel in mochten. De dag voordat het proces begon hebben ongeveer tweeduizend mensen, merendeels advocaten in toga, gedemonstreerd. De deken van de Orde van advocaten van Istanbul, die eerst was opgekomen voor de advocaten van de generaals, hield nu voor een politiecordon een toespraak vanaf het dak van een auto ter verdediging van de linkse advocaten. Overigens heeft hij, op de avond dat ik niet tot het land werd toegelaten door Turkse advocaten gevraagd tussenbeide te komen, dat geweigerd, omdat mijn inreisverbod te

maken had met de Koerdische kwestie, waar het baliebestuur niet intrad. Dus toch een politieke agenda helaas.

In totaal zo'n drieduizend advocaten hebben zich gesteld als verdedigers van de terechtstaande advocaten, waarvan vijfhonderd ter zitting op de eerste procesdag. Bij het voorlezen van een uittreksel van de tenlastelegging door een van de rechters viel op dat vooral doodnormale feiten en handelingen ter ondersteuning van de dagvaarding waren opgevoerd: het feit dat een groot deel van de vervolgte leden van DHKP-Ç juist deze advocaten kozen, dat deze DHKP-Ç leden kennelijk op advies van hun advocaten gebruik maakten van hun zwijgrecht, dat advocaten aanwezig waren geweest op de begrafenissen van hun omgekomen cliënten, dat de advocaten tijdens een uitstapje een liedje hadden gezongen van een aan DHKP-Ç gelieerde muziekgroep. Tenslotte werd dan nog gewezen op een aantal documenten waaruit zou moeten blijken dat de advocaten verantwoording hadden afgelegd aan DHKP-Ç in het buitenland en dat zij instructies ontvingen, zaken waarover in principe te discussiëren valt en waarbij alles afhangt van de omstandigheden. Hier bleken

Al met al lijkt dit proces vooral gebaseerd op de aloude methode van het vereenzelvigen van de advocaten met de ideeën en vervolgens met de daden van hun cliënten

de instructies echter uitsluitend te bestaan uit het advies van het zwijgrecht gebruik te maken! Al met al lijkt dit proces vooral gebaseerd op de aloude methode van het vereenzelvigen van de advocaten met de ideeën en vervolgens met de daden van hun cliënten. Een gevaarlijk procedé, waar zeker in de sfeer van terrorismebestrijding door allerlei regiems gebruik van wordt gemaakt en dat ertoe strekt de juridische verdediging van verdachten van terrorisme even verdacht te maken als het terrorisme zelf. De rechtsstaat Turkije lijkt intussen verder weg dan ooit. •

Auteur

1. Prof. mr. T. Prakken is advocaat bij Prakken d'Oliveira in Amsterdam.

Noten

2. EHRM 13 november 2003, appl. nrs.

23145/93 en 25091/94, *Elçi* a.o. vs.

Turkey; schending is uitgesproken van artt. 3, 5 en 8.

3. Helaas is de interim maatregel van 4 maart 1999 nooit gepubliceerd.